

Poetyka polskiej powieści realistycznej

Powieść realistyczna – geneza

Powieść realistyczna narodziła się w **XIX-wiecznej Francji**. Po raz pierwszy terminu tego użyto w 1826 r. w trzynastym numerze „Mercurefrançaisdu XIX siecle”. Stanowiło ono wtedy synonim tzw. „literatury prawdy”, miało jednak znaczenie pejoratywne, gdyż kojarzyło się z tym, co jest przyziemne, prozaiczne i pozbawione wartości artystycznych.

Dopiero w 1857 r. **pojęcie to zredefiniował James Champfleury**, publikując „Le réalisme” oraz „Wielkie postacie dnia wczorajszego i dzisiejszego” (1861).

Realizm w literaturze narodził się jako **odpowiedź na charakterystyczny dla romantyzmu indywidualizm**. Zwolennicy nowego nurtu zaprzeczali wszystkiemu, co niesprawdzone, subiektywne i wzniosłe, stawiając nacisk na realizowanie zasady mimesis oraz stosowanie w swoich dziełach kryterium prawdy.

Powieść realistyczna - cechy i założenia

Narracja powieści realistycznych prowadzona jest przede wszystkim w **trzeciej osobie liczby pojedynczej** (wyjątkiem są przytaczane fragmenty listów itp.). Narrator jest wszechwiedzący, a jego zadanie polega na **jak najdokładniejszym opisywaniu** mających miejsce wydarzeń. Aby osiągnąć ten cel, narrator musi wyzbyć się emocjonalnego stosunku do zdarzeń i postaci, prowadząc relację w sposób iście kronikarski (obiektywizm).

Fabula powieści realistycznych zazwyczaj jest skonstruowana w sposób przyczynowo-skutkowy. Tło dla niej stanowił świat dokładnie znany autorowi – **uwzględniano całość społeczeństwa**, starając się dokładnie mu się przyjrzeć i jak najpełniej oddać jego właściwości i przedstawić jego potencjalny wpływ na głównego bohatera (stąd w analizach powieści realistycznych często mówi się o **panoramie społecznej**).

Postaci kreowane w powieściach realistycznych miały cechować się **jak największym prawdopodobieństwem**, dlatego też nie były to wybitne jednostki, lecz zwykli przedstawiciele danej społeczności, którzy podlegali tym samym zasadom, co inni jego członkowie. Sposób ich przedstawienia balansował na granicy typizacji (ukazania zbioru najczęściej spotykanych cech) i indywidualizacji.

W powieściach realistycznych rezygnowano z wysokiego stylu literackiego na rzecz **języka bardziej pospolitego**, charakterystycznego dla ukazywanych warstw społecznych. Wszystkie elementy dzieła musiały pozostawać w jak największej zgodności ze światem prawdziwym.

Twórcy związani z nurtem realistycznym postulowali przede wszystkim **konieczność nadania sztuce wartości poznawczych**. Ich praca artystyczna miała nosić znamiona naukowości i dokładnie ukazywać rzeczywistość, pozwalając odbiorcy na analizowanie go i wyciąganie wniosków. Dobór tematów był kwestią dowolną – najczęściej sięgano właśnie po te, które znajdowały się najbliżej realnego życia.

Pisarze, których dzieła określa się mianem realistycznych, przed przystąpieniem do tworzenia dokonywali **długotrwałych obserwacji**, starając się jak najlepiej poznać ukazywane przez

nich realia. Stąd ich utwory często cechują się wielką dokładnością w oddawaniu przestrzeni miejskiej i zawierają pełne, szczegółowe opisy grup społecznych, środowisk itd.

Powieść realistyczna - twórcy i przykłady

Honoré de Balzac – cykl „Komedia ludzka”;

Marie-Henri Beyle – znany jako Stendhal – „Czerwone i czarne”, „Pustelnia parmeńska”;

Karol Dickens – „David Copperfield”, „Klub Pickwicka”;

Lew Tołstoj – „Wojna i pokój”, „Anna Karenina”.

W Polsce technikami charakterystycznymi dla realizmu posługiwali się:

Bolesław Prus („Lalka”), Eliza Orzeszkowa („Nad Niemnem”) oraz Henryk Sienkiewicz („Rodzina Połanieckich”).